

Сахацький М.П.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу
Одеської державної академії будівництва та архітектури*
Запша Г.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту та маркетингу
Одеського державного аграрного університету
м. Одеса, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. В статті розкриваються методологічні основи дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу в умовах транзитивної економіки.

Ключові слова: методологія, дослідження, проблема, об'єкт та предмет дослідження, інноваційно-інвестиційний, паливно-енергетичний комплекс.

Вступ. Проблемний характер пореформеного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу України зумовлений глибинними системними змінами відносин власності в національній економіці в частині її роздержавлення та демонополізації, динамічними ринковими процесами в сфері організації виробництва та постачання енергетичних ресурсів юридичним та фізичним особам, сучасними вимогами щодо соціально-економічних умов життєдіяльності населення країни, необхідністю виваженого державного регулювання та знаходження балансу інтересів енергозабезпечуючих структур та споживачів їх продукції і послуг, а також потребами вирішення цілого ряду складних організаційно-економічних та соціально-політичних питань ефективного функціонування суб'єктів господарювання об'єктивно пріоритетного сектора економіки. Особливої уваги при цьому потребує ґрунтовне наукове забезпечення регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств як таке, що формує для

паливно-енергетичного сектора передумови підвищення економічної ефективності та адекватного реагування на динамічні зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Адже саме дана категорія виробників виступає в якості базового постачальника на ринок енергетичних ресурсів та є провідним гравцем з формування соціально-економічної бази висхідного розвитку національного господарського комплексу й суспільства в цілому.

Постановка завдання. В умовах прискорення інтеграції України у світовий економічний простір та загострення проблеми забезпечення енергетичної безпеки нації беззаперечно актуалізується дослідження стратегічних аспектів регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу з теоретичних та прикладних позицій. Тому важливим постає обґрунтування методологічних основ дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу з метою визначення організаційно-економічних механізмів підвищення його соціально-економічної результативності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення методологічних основи дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу ґрунтується на тому, що методологія відбиває сукупність наукових положень стосовно методів пізнання й перетворення дійсності. Звідси витікає логіка формування двох дослідницьких блоків, де перший – передбачає з’ясування послідовності та змісту такого дослідження предметно господарюючих суб’єктів паливно-енергетичного комплексу, а другий – потребує обґрунтування прикладних заходів, використання яких забезпечує енергетичну безпеку країни та високоефективне функціонування відповідних підприємств в умовах динамічних змін ринкового середовища.

Перший дослідницький блок започатковує розробку методологічних основ дослідження інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу з обґрунтування науково-дослідницької проблеми та визначення її актуальності для науки і практики. Базою для

розуміння наявності наукової проблеми постає наявність суперечностей в сфері прикладного функціонування досліджуваних господарюючих суб'єктів. Взаємовідносини з останніми в якості життєвої емпірики слугує достатнім аргументом на користь існування в підприємствах національного паливно-енергетичного комплексу цілої низки соціально-економічних проблем.

На слушну оцінку вітчизняних науковців-економістів: «Правильно сформулювати проблему – це вже наполовину розв'язати її, адже обґрунтування наукової проблеми вже включає знання про шляхи її розв'язання». Конкретною формою обґрунтування проблеми наукового дослідження є постановка проблемної задачі, де сформульовано сутність проблеми та окреслено етапи її вирішення. Неможливо обґрунтувати проблему наукового дослідження без глибокого розуміння історії та логіки розвитку економічної науки в цілому наукового розуміння самої цієї проблеми або споріднених і суміжних проблем [1, с. 23].

Розкриття актуальності показує сутність проблеми з позицій діючих процесів та явищ реальної економіки підприємств паливно-енергетичного комплексу, що слугує вихідною базою для визначення об'єкту наукового дослідження. Предмет дослідження конкретизує теоретичні, методичні, аналітичні, концептуальні, проектні та прикладні аспекти досліджуваного об'єкту, що дозволяє в подальшому здійснити відповідні узагальнення та абстрагування стосовно існуючих соціально-економічних реалій функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу. На основі поставленої мети дослідження формулюються відповідні дослідницькі завдання, змістовне розв'язання яких дозволяє отримати нові наукові результати та рекомендації для практики виробничо-господарської діяльності.

Другий дослідницький блок інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу передбачає низку послідовно здійснюваних процедур. Насамперед здійснюється опрацювання теоретичних основ інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств

паливно-енергетичного комплексу, що дозволяє з'ясувати сутність досліджуваного явища в якості управлінського об'єкта. Його ідентифікація відбувається на основі висвітлення особливостей та специфічних рис, характерних для продукції даних підприємств; визначення пріоритетності розвитку паливно-енергетичного комплексу в зв'язку з його вагомістю в економіці країни; розкриття економічного змісту розвитку підприємств на інноваційно-інвестиційних засадах; відображення відмінностей функціонування господарюючих суб'єктів в умовах транзитивної економіки та посилення економічної глобалізації та світової регіоналізації.

Важливою складовою дослідництва постає розкриття еволюції теоретичних поглядів на формування умов ефективного функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу. Науково обґрунтованими постають теоретичні положення, що показують зміст, цільову спрямованість та системну цілісність інноваційно-інвестиційного розвитку паливно-енергетичних господарюючих суб'єктів. Завдяки цьому долається неоднозначність існуючих підходів науковців при трактуванні досліджуваних економічних категорій.

Правомірність такого методологічного підходу підтверджує дослідження механізмів регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку паливно-енергетичного комплексу, що проводилося Квачем Я.П. [2]. В даній науковій розробці першочерговим постає опрацювання саме теоретичних положень стосовно сутності інноваційно-інвестиційного розвитку паливно-енергетичного комплексу та його підприємств, а також виявлення особливостей формування та функціонування цього комплексу як умови його ідентифікації в якості об'єкта економічного дослідження.

Поділяємо позицію автора щодо вагомості концептуальних підходів до формування стратегії регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств, що забезпечують економіку та соціальну складову країни кінцевими енергоносіями. Системний підхід дослідження процесів реальної економіки паливно-енергетичного комплексу справедливо заслуговує на

особливу увагу з боку дослідника. Адже завдяки цьому отримано адекватну оцінку стану в цій сфері та науково обґрунтовані рекомендації щодо перебудови структури виробництва з метою зменшення питомої ваги енергоємної продукції та впровадження енергозберігаючих технологій у виробничо-господарську діяльність підприємств як досліджуваного, так і інших секторів економіки.

Методологія дослідження та оцінка формування інвестиційної стратегії розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу автором монографії вірно ґрунтується на наукових теоріях, зміст яких стосується динамічності, системності, синергетичності та ефективності. Важливим постає те, що за основу наукового опрацювання проблеми вибрано конкретний електроенергетичний підкомплекс країни, де на регіональному рівні опрацьовується організаційно-економічний механізм підвищення ефективності функціонування підприємств електроенергетики. Дослідником при цьому враховуються сучасні особливості економічного розвитку регіону, що належить до енергозалежних та енергодефіцитних через відсутність власних енергогенеруючих потужностей.

Прикладний характер використання розробленого методичного забезпечення дозволяє здійснити вибір цілком конкретних чинників з позицій вагомості їх впливу на існуючий стан підприємств галузі та кількісно визначити ступінь цього впливу на кінцевий результат загальної виробничо-господарської діяльності. Завдяки такому підходу закладаються основи управління ресурсами згідно певних ситуацій, що моделюються віртуальними множинами, які передають умовний рух енергетичних ресурсів.

Основою моделі паливно-енергетичних балансів виступає моделювання таких процесів, як: переміщення відповідних ресурсів, що обумовлюється соціально-економічною складністю власне об'єкта дослідження; врахування динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища; необхідність збалансовувати інтереси підприємств та

різнорівневого соціуму, відведення певного часу на проведення адаптивних внутрішніх виробничо-господарських перетворень. Така модель логічно представляє собою цілісну систему, що охоплює різні ієрархічні рівні, загальносистемну та функціональну цільову спрямованість, систему інституціонального забезпечення та інші соціально-економічні складові.

Запропоновані авторські підходи та положення в частині методології прогнозування результативного управління підприємствами паливно-енергетичного комплексу та моделювання їх інвестиційної привабливості цілком об'єктивно включають інноваційні, інвестиційні, фінансові та маркетингові складові, що належать до стратегічних пріоритетів сучасної ринкової діяльності господарюючих суб'єктів. Вдало сформовано досить солідну систему моделювання інвестиційної привабливості паливно-енергетичних підприємств, основні етапи якої правомірно включають розробку відповідної інформаційної моделі стосовно представлення конкретного підприємства та формування інвестиційної програми його розвитку, оброблення та групування отриманої інформації в період інвестиційної діяльності, проведення рейтингових оцінок. Науковий інтерес представляють опрацьовані методи оцінювання предметно фінансово-господарського стану підприємства та його інвестиційних проєктів, емітованих господарюючим суб'єктом цінних паперів, а також інвестиційної привабливості, що формуються на основі головних компонентів та кореляційного аналізу.

Реформування досліджуваної галузі передбачає впровадження ринкових принципів функціонування електроенергетичної галузі в розрізі формування конкуренції на ринку, де товаром виступає електроенергія; запровадження принципів регулювання ринку електроенергії на основі прозорих та загальних ринкових принципів; проведення адекватної тарифної та цінової політики стосовно здійснюваних послуг та товарних пропозицій; налагодження дієвого контролю за дотриманням учасниками ринку антимонопольних норм та стандартів; підвищення енергетичної ефективності

на основі капіталізації та гарантованого фінансового забезпечення галузевих проектів; збалансування підприємств паливно-енергетичного комплексу грошових взаємовідносин з суб'єктами господарювання інших галузей, банками та державним бюджетом; впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку підприємств паливно-енергетичного комплексу за рахунок зниження наднормативних технологічних втрат електроенергії; удосконалення обліку та контролю за споживання електроенергії та інших енергетичних ресурсів; забезпечення персоналу з контролю за побутовим споживанням електроенергії пристроями для виявлення крадіжок ресурсу, пошуку прихованої проводки, безконтактного вимірювання напруги струму в електричній мережі.

Висновки. 1. Перший блок методологічних основ дослідження передбачає з'ясування послідовності та змісту дослідництва предметно господарюючих суб'єктів паливно-енергетичного комплексу. а другий – потребує обґрунтування прикладних заходів, використання яких забезпечує енергетичну безпеку країни та високоефективне функціонування відповідних підприємств в умовах динамічних змін ринкового середовища. 2. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств паливно-енергетичного комплексу включає: реформування галузі на основі ринкових засад її подальшого функціонування; використання комплексного підходу до зниження понаднормативних витрат енергетичних ресурсів; впровадження комерційного обліку електроенергії; проведення обліку електроенергії на межі структурних підрозділів; удосконалення вимірювального обладнання; раціоналізацію обліку споживання електроенергії населенням; зниження некомерційних витрат електроенергії.

Список літератури:

1. *Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб.; за ред.. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац.. торг.-екон. ун-т, 2010. – 280 с.*

2. Квач Я.П. *Механізми регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку паливно-енергетичного комплексу: монографія*, Квач Я.П. – УДУФМТ. – Одеса: ВМВ, 2013. – 346 с.

